

EREVNA

Årg. X

N:r 3

1953

Innehåll

En Neila-predikan Av Överrabbinen Doktor Kurt Wilhelm. 99	”Om den dagen och stunden vet ingen.” Matt. 24:35-44. Av Hugo Odeberg. 121
Skall bekännelsefolket i skilda läger enas i lydnad för san- ningen? (Inledningsanförande vid samtal på Sundsgården i april 1953.) Av teol. dr Ragnar Ekström. . 103	Beredd för den stund som ingen vet. Matt. 25:1-13. Av H. Odeberg. 122
Frihetens lag i Jakobs brev. Av Hugo Odeberg. 109	Förhållandet frihet — lagbunden- het i Nya testamentet. Av H. Odeberg. 124
Förlåtelse. Matt. 18:23-25. Av H. Odeberg. 111	De 10 sefirot eller himlaskatterna. Av H. Odeberg. 126
Stå upp och gå! Matt. 9:1-8. Av Hugo Odeberg. 113	Människan och världen i Nya testamentet. Av H. Odeberg. 134
Herodes' barnamord. Matt. 2:13-23. Av H. Odeberg. 115	En märklig rysslandsbok. Helmut Gollwitzer, Und führen wohin du nicht willst. (Chr. Raiser Verlag, München). Av teol. licentiat Gunnar Hillerdal. 136
Saligprisningarna. Matt. 5:1-12. Av Hugo Odeberg. 116	Omvändelse enligt Nya Testamen- tet. Av Hugo Odeberg. 139
Varken kall eller varm. Upp. 3:14-22. Av H. Odeberg. 118	Innehåll 144

*Innehållsförteckningen i slutet av häftet och sidhänvisningar i texten
enligt originaltexten.*

*Askersunds Tryckeri A.B., Askersund 1953
Språkligt bearbetad 2002.*

En Neila-predikan

Av Överrabbinen Doktor Kurt Wilhelm.

Det som utmärker försoningsdagen framför alla andra dagar i det judiska året är vad man skulle vilja kalla dess magiska dragningskraft på de judiska massorna. Ingen världslig judisk talare kan samla en så stor åhörarskara omkring sig som den ordlösa försoningsdagen. Ingen judisk samlingslokal någonstans i världen blir någonsin fylld som synagogorna är idag. Varför firar juden försoningsdagen? Bland de många svar som man skulle kunna få på denna fråga, är det oftast förekommande ett enkelt ord, som visserligen är ett låneord i många europeiska språk: pietet. Av pietet håller jag fast vid försoningsdagen. Man borde någon gång, och säkerligen just på försoningsdagen, övervinna den inre skyggheten och översätta detta lilla ord pietet till vardagsspråket, man borde tillstå det för sig själv: pietet är trots allt fromhet. Det är sant att Tolstoj idag inte skulle ha rätt längre, när han säger: Jag har ännu aldrig mött en jude som inte är from. Men ändå finns hos det övervägande flertalet judar en rest av den uppsprungliga fromheten kvar, och uttrycket jom kippur-jude har ingalunda endast en bitter bismak.

Det finns två former av judisk fromhet, nämligen miljöfromhet och individuell fromhet. Miljöfromheten är, som ju också framgår av namnet, bunden vid en viss miljö, till den judiska gränden, till den judiska formen av tillvaro i vilken religionen

sätter sin prägel på alla samhällliga funktioner och individens livsstil. Miljöfromhet var en enhetskultur, den levde och spann vidare inom ett slutet rum. När miljön upplöstes, miste denna fromhet sitt naturliga hemvist. Lika litet som man kan omplantera miljön kan man göra det med dess fromhet.

Med den individuella fromheten är det en annan sak. Goethe betraktade fromheten som något allmänmänskligt och ju högre eller, bättre uttryckt, ju djupare denna längtan till det oändliga och det obetingade är, desto starkare är fromheten förankrad inom människan. Nu kräver emellertid religionen mer än ett fromt kännande. Andaktsfulla svärmerier är lättare än goda gärningar. Varje så stor och ren känsla förlorar sitt värde, om den inte omsätts i handling. All personlig religiositet kommer till uttryck i en viss form. Judendomen visar oss olika typer av judisk fromhet. Alla former av judisk fromhet, hur mycket de än i övrigt må skilja sig från varandra, överensstämmer i kravet på att den fromme bör erkänna att han är skapad till Guds avbild, att det är människans uppgift att vandra Guds vägar. Med offer och bön ger vi ingenting åt Gud, och vi berövar inte Gud någonting om vi nekar honom vår fromma tillbedjan. Det är oss själva som vi därigenom ger något, och oss själva som vi därigenom berövar något. Vi skall inte vara fromma därför att Gud kräver det av oss, utan Gud fordrar det av människan därför att det står i sådan samklang med människans innersta väsen.

Talmud ger den som vill vara from, ett trefaldigt råd. Han må sysselsätta sig med *mile d'brachot*, med de ting som lovsjunger Gud, med *mile d'nezikin*, med de ting som reglerar samlivet människorna emellan, och slutligen med *mile d'abot*, d.v.s. med de etiska ideal som är upptecknade i den traktat som kallas *Pirke Abot*, fädernas tänkespråk, om vi inte vill tolka *mile d'abot* med trohet mot det som var heligt för gångna generationers *abot*, gångna generationers fäder.

Ingen kan vara from som inte övar rätt och kärlek mot andra människor. Detta är profeternas stora lära, när de gång efter annan kämpar mot den hedniska fromheten, som endast yttrade sig

i iakttagandet av vissa former. De vänder sig inte mot formerna som sådana. De var alldeles för goda människokännare, för att de inte skulle ha rätt värderat symbolernas språk. Däremot bekämpade de med all kraft den uppfattningen att man i den yttre formen skulle kunna återfinna religionens och fromhetens mening och innehåll. De förkastade offertjänst och firandet av fester, de visade ut människorna ur templet, om inte rätt och kärlek utövas, om inte sedlighet förenas med yttre fromhet. När folket vill göra bot för sin orättfärdighet mot Gud ger Mika det svaret att Gud inte fordrade något annat »än att du gör det som är rätt, älskar barmhärtighet och vandrar i ödmjukhet med din Gud». Profetens gudsfruktan är inte att jämställa med den hedniska fruktan för en övermäktig gudom, utan en glädjefylld vördnad och en vördnadsfull glädje som framspringer ur den inre föreningen med Gud. För all skuld finns det därför ingen annan bot än omvändelse från det onda, återvändande till den rätta vägen, till Guds väg, ingen annan bot än en inre omvändelse. Varför läser vi just profeten Jonas bok som Haftara på försoningsdagen? Våra vise säger om denna bok att det inte var fastandet och sörjandet som utverkade Guds förlåtelse för Ninive utan omvändelsen från det onda handlandet. Och varför utmärker vi vår heligaste dag på morgonen med läsandet av det för judendomen mest karakteristiska kapitlet ur boken Jesaja? Därför att denne profet förkastar yttre botgöring och kräver rätt och kärlek. »Varför fastar vi, när du inte ser det, varför späker vi oss, när du inte märker det? ... Nej, detta är den fasta som jag vill ha: Lossa orättfärdiga bojor, lös okets band, släpp de förtryckta fria, bryt sönder alla ok, ja, dela ditt bröd åt den hungrige, skaffa de fattiga och hemlösa en boning, kläd den nakne var du än ser honom och drag dig inte undan för den som är ditt kött och blod.» Detta är fromhet. Detta är svaret på psalmistens fråga: »Vem får gå upp på Herrens berg? Vem får träda in i hans helgedom?»

Ur denna mentalitet växer fram känslan av den innerligaste personliga förbundenhet med Gud, detta oberoende av varje yttre öde, denna känsla av visshet i alla livets nödlägen, att inför Gud

allt annat är likgiltigt. Men därur växer också fram önskan att bära fram alla mänskliga upplevelser och förhoppningar inför Honom. Bönen förlänas därav en renare och högre mening. Det som man ber om i bönen, det blir nu först en angelägen uppgift för de egna strävandena, och bönen till Gud är bönen om styrka i viljan till det goda och om kraften att göra det goda. Därför är den lilla stilla bönen vid slutet av varje *Tefilla* betecknande: »Min Gud, bevara min tunga för onda ord och mina läppar för bedrägligt tal». (Jfr Ps. 34:14.)

Den judiska fromheten har därför aldrig varit livsförnekande utan vill bestå provet i verkliga livet, och den har aldrig heller varit bara synagogsfromhet. Den kräver en evig förening av det heliga med det profana i det dagliga livet, *michol el hakodesch*, från det alldagliga till det heliga, *mikodesch el hachol*, och från det heliga till det alldagliga går den judiska fromhetens väg, inte för att göra synagogan mera alldaglig utan för att göra livet mera helgat. Detta förutsätter uthållighet i anpassningsförmågan. Varje släktled måste alltid på nytt söka vägen till den judiska fromheten, men varje släktled finner alltid denna fromhet ny på nytt i den stilla, dagliga bön som må bli vår sista gemensamma bön på vägen *mikodesch el hacol*, från årets heligaste dag till vardagen: Gud, bevara vår tunga för onda ord och våra läppar för bedrägligt tal, öppna våra hjärtan genom din lära, genom denna heliga dags fromhets lära. Må din högra hand bistå oss. Må vår muns ord och våra hjärtans tankar vara välbehagliga inför dig, Evige, vår klippa och vår befriare. Må han, som stiftar frid i sina höjder, låta frid komma över oss och över hela Israel och över hela mänskligheten. Amen,

Skall bekännelsefolket i skilda läger enas i lydnad för sanningen?

(Inledningsanförande vid samtal på Sundsgården i april 1953.)

Av teol. dr Ragnar Ekström.

Frågan är ställd mot bakgrunden av 1 Petr. 1:22-23: »Ni har renat era själar genom att lyda sanningen, så att ni älskar varandra uppriktigt som bröder. Älska då varandra uthålligt av rent hjärta. Ni är ju födda på nytt, inte av en förgänglig säd, utan genom en oförgänglig, genom Guds levande ord som består.» — Det finns bara en enda sanning (jfr »Jag är sanningen») och den kräver lydnad. Sanningen kan inte relativiseras och upplösas i en rad subjektiva uppfattningar. Till sanningen finns det i grunden bara två möjliga förhållanden — förkastelse eller lydnad. Lydnad för sanningen är därför en i djupaste mening enhetskapande princip i Kristi församling. Ju klarare sanningen fattas, ju mera villighet det finns »att böja sig för sanningen», att bevisa »trons lydnad» (Rom. 1:5), desto mera av enhet i kyrkan. Enhet kan aldrig vinnas genom en från sanningen mer eller mindre löskopplad »kärlek», som yttrar sig i en »fördragsamhet» vars rot egentligen är att sanningen är relativ. Men ju mera sanningens kraft får verka till pånyttfödelse och nytt liv, desto starkare den inre gemenskapen och desto mindre önskan och lusten att dra *gränser som inte är givna genom sanningen själv*.

Skall bekännelsefolket i skilda läger enas i lydnad för sanningen? Utan vidare kan det sägas att någon annan enhetsgrund inte finns (eller ens får finnas) och att uttrycket »bekännelsefolk» väl just innebär en vilja att bekänna sanningen och att söka enheten — på sanningens grund.

Ordet »bekännelsefolk» har väl i vår generation närmast aktualiserats genom den tyska »bekännelsekyrkans» kamp mot vanställande omtolkningar av kristendomen under nazismens tid. Hos oss kan väl allmänt sägas att »bekännelsefolket» utgörs av dem som utan fariseisk isolering gemensamt erfar nödvändigheten av att hålla fast vid biblisk kristendom. Man bör givetvis

tillfoga biblisk kristendom sådan våra bekännelseskrifter vittnar om denna, men måste då hålla i minnet att bekännelseskrifterna alltid hämtar *all* sin auktoritet från Skriften själv.

Utan tvivel finns det och måste det finnas en viss udd i bekännelsekristendomen. Den vänder sig mot rester av teologisk liberalism, mot omtolkningar av den bibliska kristendomens innehåll, men framförallt mot den vaghet, utsuddning och oklarhet som utmärker mycken kristen förkunnelse i vårt land just nu och som berör så vitala punkter som försoningsläran, läran om evigheten o.s.v.

Man kan nog tala om tre huvudgrupper inom bekännelsefolket. Vi kan skilja mellan *gammalkyrkligheten* (ordet taget i vidaste mening), vilken ju inom sig rymmer rätt stora schatte-ringar, västsvensk schartauanism, småländsk, blekingisk och norr-ländsk gammalkyrklighet m.m., *den rosenianska lågkyrkligheten* representerad bl.a. av Evangeliska fosterlandsstiftelsen och Bibel-trogna vänner och den nyare företeelse som helst själv benämner sig »Kyrklig förnyelse» men som oftast går under benämning *högkyrkligheten*. För dessa tre grupper gemensamt är i stort sett bibeluppfattningen och den bekännelseetrogna och lutherskt ortodoxa uppfattningen av första och andra trosartikelns innehåll.

Något annorlunda ligger det till, när det gäller trons tredje artikel. Beträffande Andens verkande genom Nådens medel torde ingen väsentlig dissonans föreligga. Men mellan t.ex. schartauanism och rosenianism finns ju vissa skillnader — inte oväsentliga — när det gäller uppfattningen av Guds Andes verk i den enskilda människans hjärta och liv. Begreppet Nådens ordning har ju knappast blivit bofast inom rosenianismen — å andra sidan har denna alltid starkt betonat de två poler som i hela Nådens ordning s.a.s. är grundkrafterna — människans absoluta syndighet och Guds absoluta nåd i Jesus Kristus. Möjligen kunde man våga säga att differensen är en differens inom det kristliga och att båda riktningar har inte litet att lära av varandra.

Gentemot den s.k. högkyrkligheten har ofta den förebråel-

sen riktats att den skulle överbetona gudstjänstens form på bekostnad av nådemedlens sakliga innehåll och det inre andliga livet. Därför sägs den ofta vara »antipietistisk». Vad det första beträffar torde det dock böra sägas att inom denna i stark utveckling stadda riktning mer och mer den vissheten tränger igenom, att gudstjänstlivets utgestaltung aldrig får vara självändamål utan att det gäller att finna en så adekvat form för det andliga livets innehåll som möjligt. Begreppet antipietism är ju mycket mångsidigt och kan innebära en sund reaktion mot att finna säkra kännetecken på kristet liv i vissa i och för sig adiaforistiska yttre ting. Men det bör sägas att just inom högkyrkligheten tanken på en Kristi efterföljelse i det kristna livet blivit ett i hög grad levande ferment (alltså ett starkt »pietistiskt» drag).

I grunden är det också så, att det är på ett annat område som de verkliga svårigheterna yppar sig. Den gammalkyrkliga åskådningen — liksom äldre svensk kyrklighet överhuvud — arbetade med en kyrkouppfattning av ganska komplicerad karaktär. Rent praktiskt mynnade den emellertid gärna ut i att en viss — stundom ganska skarp — gräns blev dragen mellan den »lärande» och den »hörande» kyrkan. Kyrkan fick något av anstaltskaraktär över sig, och »det ena ämbetet», prästämbetet, blev i emfatisk mening bärare av kyrkans funktion. Över detta »ena ämbete» kom det — trots strävanden i annan riktning — att vila något privilegierat och exklusivt. Därav den stundom latent, stundom högst aktuella motsättningen mellan s.k. kyrklig uppfattning och den uppfattning, som företräds t.ex. av Evangeliska Fosterlandsstiftelsen. För denna s.k. kyrkliga uppfattning måste lekmannapredikan och »föreningsgemenskap» te sig rätt främmande.

Nu har man ofta menat att den s.k. högkyrkligheten snarast skulle ha verkat i den riktningen att denna motsättning ytterligare skärpts.

I verkligheten är detta dock knappast fallet. Märklig är den förståelse som på många platser kommit till stånd just mellan

den s.k. högkyrkligheten och den rosenianskt betonade fromhetsriktningen. Och i själva verket företer den s.k. högkyrkligheten — bl.a. — en strävan efter ett mera djupgående och mera bibliskt orienterat kyrkobegrepp.

I Nya testamentet möter oss en syn på kyrkan som en *organisk enhet*. Kyrkan är vinträdet med sina grenar (Joh. 15), kyrkan är Kristi kropp (1 Kor. 12). Kyrkan är och skall förvisso vara *en*, men enhetens princip är inte mekanisk utan *organisk*. Organismen är inte likriktad — den är i hög grad plastisk, Men just i sin plastiska mångfaldighet uppenbarar den den starkaste inre enhet.

Denna organiska enhet är förvisso ingen tillfällighet. Den är en spegling i världen av den enhet som råder inom den heliga Treenigheten, manifesterad i Sonens förhållande till sin Fader (Joh. 14:20).

Så karakteriseras också kyrkan av ett fortsatt levandegörande av de funktioner som i en organisk enhet finns hos Kristus själv, hans översteprästerliga, profetiska och konungsliga funktioner. Den en gång för alla utförda översteprästerliga funktionen levandegörs genom nattvardens firande, den profetiska funktionen i det fortsatta lärandet, den konungsliga i den fortsatta herdevården av Herrens hjord.

Via apostolatet och parallellt med apostolatet framträder också — i varje fall som ansatser — redan inom Nya testamentets ram — en rad bärare av dessa funktioner, Den *episkopala* uppgift skymtar, som på ett särskilt sätt har att utöva »herdevården» i Guds församling (Apg. 20:28). *Presbyterns* uppgift att verka genom ordets förkunnande antyds i Apg. 20:32, liksom hans presidium vid eukaristin indirekt torde framgå av 1 Kor, 11. *Diakonatet* möter i Stefanus gestalt som »en tjänst vid borden», möjligen i såväl liturgisk som karitativ mening, och som en predikotjänst. Visserligen kan det ingalunda sägas att inom Nya testamentets ram de tre uppgifterna framträder klart åtskilda — minst av allt biskops- och presbyteruppgiften. Men ansatsen till en uppdelning finns.

Men utöver detta sträcker sig den funktionella uppdelningen. Det kvinnliga diakonatet möter i Rom. 16:1 och i 1 Tim. 3:11. De sjuttiofem utsändande i Luk. 10 i missionerande uppgift kan möjligen genom sin parallellism med 4 Mos. 11:16 ses som ett första omnämnande av presbyterer på kristen mark, men också fattas — genom sin kontrast till apostolatet — som en förebild för lekmanpredikan.

I 1 Kor. 12:28 vidgas uppdelningen än mera. Vid sidan av de funktioner som åtminstone tenderar att fördelas på olika »funktionärer» framträder andra funktioner, som i princip kan utföras av vem som helst inom den kristna församlingen som därtill genom Anden — tillfälligt eller för längre tid — kallats. Så ger oss 1 Kor. 12:28 — sett mot bakgrunden av hela 1 Kor. 12 det kristna församlingsidealet: det ömsesidiga tjänandet — i olika fasta eller tillfälliga funktioner — de olika lemmarnas inbördes tjänst i Kristi kropp,

Det sägs nu i 1 Kor. 12 att det finns *många olika slags* tjänster. I organismens idé ligger tanken på en rad olika funktioner som inte kan reduceras till en enda. Kroppens lemmar är, för att anknyta till det paulinska uttryckssättet, naturenligen många (12:14), och ingen av dess lemmar kan på grund av sin olikhet med de andra lemmarna anse sig anställd utanför organismens enhet (12:16). Omvänt kan inte heller någon lem förklara någon annan för överflödig,

I varje lems natur ligger att vara just vad den är. Den har att respektera de andra lemmarnas funktion och bör inte tro sig vara i stånd att själv ersätta denna funktion (12:21).

Slutligen råder ingen egentlig rangordning mellan lemmarna. De är alla behövliga och skall »ha samma omsorg om varandra» (12:25).

Vad betyder nu detta i avseende på livet i Kristi kyrka? Det betyder de många uppgifterna, som var för sig är lika betydelsefulla, som bör respektera varandras egenart och som endräktigt skall samverka till Kristi kyrkas bästa.

I den mån denna syn tränger igenom öppnas blicken mer och

mer för de många var för sig betydelsefulla uppgifter som väntar i Herrens församling — i diakonat, prästtjänst, episkopat, i lekmannapredikan, i kyrklig kvinnogärning, i speciella av tidsförhållandena påkallade uppgifter.

I den mån denna syn tränger igenom försvinner för organism-tanken helt främmande prestige- och jämlikhetssynpunkter, Lika främmande som det för Nya testamentets kyrkosyn är att alla skall ha samma uppgift eller »rätt» till samma uppgift (»rätt att vara präst» t.ex.), lika främmande är det att sätta den ena uppgiften »högre» än den andra. Det är måhända efter Nya Testamentets syn ett större ansvar och medför »en dess hårdare dom» att ha varit ärkebiskop än att vara komminister eller lekmannapredikant, men det ena är därför inte »finare» än det andra. Det är inte fråga om över- och underordning — det är helt enkelt fråga om olika funktioner i Kristi kyrka.

I den mån den nytestamentliga grundsynen på kyrkan tränger igenom, försvinner också synen på kyrkan som en »anstalt» och uppfattningen av det »ena ämbetet» i den »territoriella församlingen» som det enda »legala», allt uppfattningar som är grundfrämmande för Nya testamentet. En ny förståelse för församlingsgemenskapens verkliga karaktär och därmed också för den mindre församlingskretsens betydelse växer på denna väg fram. Men samtidigt med detta också en ny varsamhet om den verkliga kyrkliga enheten och de nytestamentliga funktioner och ämbeten genom vilka denna enhet blir manifesterad och bevarad.

En ömsesidig omprövning av givna utgångspunkter inom de olika lägren av »bekännelsefolket» inför Nya testamentets kyrkosyn torde i hög grad kunna befordra den inbördes enighet som nu är högt av nöden, men som endast kan nås i lydnad för sanningen.

Frihetens lag i Jakobs brev.

Av Hugo Odeberg.

Vad vi först har att ta ställning till beträffande Jakobsbrevet är den »isagogiska», allmänt inledande frågan om vart brevet egentligen skall höra. Härmed sammanhänger också problemet om Jakobs förhållande till Paulus, en fråga som sysselsatt dem som sedan början av 1800-talet varit betraktade som fackmän inom exegetiken. Diskussionen om detta, som kommit att röra sig utifrån det bekanta talet om tro utan gärningar, upptogs först av Tübingenskolans, som har varit den ledande i denna liksom så många andra nytestamentliga frågor.

Senare framställdes en intressant hypotes, som gick ut på att Jakobsbrevet inte alls var en nytestamentlig skrift utan en förkristen judisk sådan. Man hänförde den till den bekanta grupp av skrifter som kallas patriarktestamenten, d.v.s. de förmaningar eller testamenten som patriarkerna gav vid sitt livs mognad och slut. Jakob skulle då åsyfta patriarken Jakob och inte en nytestamentlig gestalt. Detta Jakobs testamente hade, menade man, av misstag kommit in i Nya testamentet — det skulle ju egentligen ha hört hemma i apokryferna — och tillägget »Herren Jesus Kristus» (Jak. 1:1, 2:1) hade gjorts senare.

Man får väl säga att denna hypotes inte har något som kan grunda den. Gerhard Kittel avvisar hypotesen trots att det skulle ligga nära till hands för honom att stödja den.

Gerhard Kittel kom till det resultatet att Jakobsbrevet var mycket tidigt — det måste gå tillbaka till Jerusalemsförsamlingen. Jakobs brev hör till de tidigaste skrifterna i Nya testamentet. Inledningen är en liknande den vi finner i Första Petrusbrevet. Brevet är sänt till de tolv stammarna i »förskingringen». Denna förskingring har en dubbel innebörd:

1. Den kan syfta på de utanför Israel boende, Galut, till skillnad från Israel.

2. Förskingringen har också en djupare innebörd. Som sådan kan den betraktas som en bild: Guds folk lever i förskingringen,

vi är alla gäster och främlingar i förhållande till vårt urhem och det som vi är ämnade till.

Jakobs tal om tro och gärningar har tolkats dels som ett bevis på att brevet tillkommit efter det att Paulus' förkunnelse allmänt omfattats i församlingarna, dels tvärtom att brevet tillkom innan problemet om tron togs på det sätt som sker hos Paulus. Hunther menar att brevet är skrivet med hänsyn till det praktiska livet i motsats till en stelnad ortodoxi. »Visa mig din tro utan gärningar, så skall jag visa dig min tro genom mina gärningar» (Jak. 2:18).

Motsättningen mellan Paulus och Jakob kan bero på en fullkomlig feluppfattning av bådadera. Det är på detta sätt missförstått som Jakobs brev har kunnat kallas »en eländig halmepistel».

Vad åsyftar uttrycket »frihetens lag»? Betyder detta frihet från all lag, fullkomlig lössläpphet? Nej, det är istället fråga om den lag som ger frihet, den lag genom vilken människan blir fri, vår »friborenhets lag» (ἐλευθερία). Om man fullständigt frigör sig från alla vanliga hedersbegrepp och säger: det finns i kristendomen i princip inga bud, ja, då dödar man samvetet. Det blir en kristen etik som är sämre än en hednisk. Omvändelsen till kristendomen kommer att innebära övergång från något som är redbart till något oredligt, ja diaboliskt. Frihetens lag är den Guds vilja som för till frihet. Frihet betyder här befrielse ur det fullkomliga slaveriet, ur förstörelsens tendens. Det är den lag som representerar Guds mening, det fulla, friska livet.

Tro utan gärningar — vad betyder här tro? Jo, liksom frihet sluter sig till »friborenhet», sluter sig tro till *trohet* (ämuná), trohet mot förbundet, mot församlingen, nämligen mot *Guds* församling.

Församlingen består i att med gudomlig kraft ryckas tillbaka ur förödelsens inriktning. Denna gudomliga frälsarkraft är Kristus. Han räddar till det gudomliga livet, men han befriar inte från lagen. Detta bud: du behöver inte längre vara slav under det onda, du behöver inte längre hävda dig, kämpa för din rätt och din ära, det kommer — inte som en hård befallning utan som ett evangelium, ett glatt budskap. Du får leva som ett barn i Guds

värld, ta emot det gudomliga livet. Detta är ju korsets obegrip-
liga innebörd. Kristus gick in i världens mörker och ondska, det
innebär befrielse därifrån, renhet från världen, Guds barns själv-
ständiga frihet.

Ref. Gunnar Andreae.

Förlåtelse.

Matt. 18:23-25.

Av H. Odeberg.

BOCG.

Denna perikop hör till de texter som uppfattas som enkla och uppenbara. Liknelsens mening är ju angiven i v. 35 och den förefaller lättolkad. Människan skall förlåta sin nästa. En som följer Kristus skall förlåta sin broder och då se framför sig den skuld som blivit efterskönt av Gud, som han alltså står i förhållande till, och det som hans broder gjort. Men principiellt kan dessa texter, som förefaller enkla vara minst lika svåra som de som anses svåra, ja, bör man egentligen skilja på lätta och svåra texter enligt Nya testamentet? Skriften lär att alla texter rör sig mellan de polerna att de kan tas emot av ett barn och att i dem är ett ofantligt djup. Om alltså något förefaller mycket lätt, bör man se särskilt noga upp, ty då finns det ofta ett djup som inte upptäckts.

Vad är egentligen t.ex. detta att »förlåta»? I allmänhet reflekterar man inte över detta utan tror att man vet det. — Om man nu söker ett exakt svar, ser man att förlåtandet av nästan är ställt parallellt med Guds förlåtande. Vad är då att förlåta? — Det att jag inte hyser agg? Detta täcker inte begreppet. — Att inte hämnas? »Min är hämnden», säger Herren, alltså täcker inte heller detta begreppet. Nej, här är det verkliga problem, ty man skall ha klart för sig att det för en Kristi efterföljare är otänkbart att hämnas, då detta strider mot det nya livet. Att dock kristna har gjort så är ett bevis på den diaboliska perversiteten som gjort

intrång bland de kristna. När Jesus tar exempel från hedningarna, tar han fram den vanliga tanken att oförrätten gör den förörrättade mindre värd. Detta är den i viss mån »hederliga» hedniska ståndpunkten. Så kommer den diaboliska perversiteten bland Guds folk som visar sig i att man vedergäller *gott med ont*. Detta kallar vi diaboliskt, eftersom det hänger samman med syndafallet, d.v.s. man hatar Gud för att han gjort gott.

Vad förlåtelse är, det är inte möjligt att utreda utan står där som ett Guds krav. Guds förlåtelse kan t.ex. inte definieras med att han inte hyser agg och inte hämnas, utan det är något mycket mer. Han förlöslar ur syndatvånget, ut ur hela den tradition som syndens makt innebär. Detta sker i det ofattbara som är korsdöden. Guds förlåtelse är alltså bunden vid Guds stora skapelse- och frälsningsverk, som inte är en allhärskares utstrykande, utan innebär att Gud träder in under hela skulden. Det är uppenbart att skulden i texten avsiktligt satts så högt att den inte kan vara *en* människas skuld. Det pekar på att när Herren förlåter en människa, så förlåter han hela den syndatradition som hon står inunder. Som en syndatradition framställs det verkligen i Skriften. (Jfr 1 Petr. 1:18: »ert fåfängliga levnadssätt, som är överlämnat — traderat — till er från fäderna.» Ordet är: patroparadotos.)

Liksom i många andra fall då Guds handlande ställs fram som en förebild, finner vi att människan inte kan förlåta av sig själv utan endast med Guds egen kärlek. Endast med Guds förlåtelse kan hon förlåta, d.v.s. inte på samma sätt som Han, utan det är Han som får vara den som gör det i människan.

Liksom den gudomliga förlåtelsen är förbunden med omvändelse, så kan den mänskliga förlåtelsen inte finnas utan omvändelse. Om t.ex. Gud förlät utan någon omvändelse, så skulle människan lika fullt gå mot förintelsen. En sådan förlåtelse talar inte Skriften om, ty den skulle lämna människan åt hennes öde. Någon verklig förlåtelse har det inte blivit förrän människan ändrat sig. Detta måste man ha klart för sig, så att man inte resonerar enligt regeln: bara du stryker över så är allt bra.

Ref. Ove Theander.

Stå upp och gå!

Matt. 9:1-8.

Av *Hugo Odeberg*

BOJL.

I perikopen om hur Jesus botar en lam är det enkla, grundläggande frågor som inställer sig. Tillsägelsen om syndaförlåtelse sker verkligen med gudomlig auktoritet, ty endast Gud kan tillsäga syndaförlåtelse. Men detta uppfattas nu av de skriftlärd som hädelse, och när Jesus faller sitt yttrande, »Var vid gott mod mitt barn. Dina synder är förlåtna», säger de vid sig själva: »Denne hädar.»

Även lärjungarna får sedermera tillsäga syndernas förlåtelse. Sålunda säger Jesus till Petrus enligt Matt. 16:19: »Jag skall ge dig himmelrikets nycklar. Allt vad du binder på jorden skall vara bundet i himlen, och allt vad du löser på jorden skall vara löst i himlen» (jfr Matt 18:18). Samma makt ger Jesus sina lärjungar, då han efter uppståndelsen säger till dem: »Om ni förlåter någon hans synder så är de förlåtna» (Joh. 20:23 a). Dock är att märka: det är å Kristi vägnar denna tillsägelse sker.

Vid de skriftlärdes reaktion inför Kristus, när han säger till den lame: Dina synder är förlåtna, är det att märka att det står: Jesus såg deras tankar. Detta är också ett gudomligt drag: endast den som har det gudomliga namnet, kan se människornas tankar. »Jag, Herren, utforskar hjärtat och prövar njurarna för att ge åt var och en efter hans vägar, efter hans gärningars frukt» Jer. 17:10 (Ps. 139; 1 Kon. 16:7; 1 Krön. 28:9; 2 Krön. 6:30). Det är som den gudomlige som han känner människornas tankar, som Människosonen, Guds son. Evangeliernas samstämmiga vittnesbörd om och uppfattning av Jesus är: Han är den gudomlige som vet allt. Förrädaren sågs såsom förrädare från början, då han av Kristus kallades att vara en av de tolv, ty av sig själv visste Han vad som var i människan (Joh. 2:25 b). Detta är viktigt.

Denna perikop slutar med orden: de prisade Gud. Detta betyder att de prisade Herrens härlighet för någon särskild uppen-

barelse, i detta fall botandet av den lame. Här är nu en sådan makt given åt en människa. Hur skall detta förklaras? Oftast tänkt, att denna mängd i Jesus ser en människa men också samtidigt en som förmått att bota den sjuke och tillsäga syndaförlåtelse. Detta är tvivelaktigt. Ty det står att de *fruktade* (ἐφοβήθησαν), vilket betyder att de kände *bävan* inför det gudomliga som uppenbarar sig. Följden: »de prisade Gud (ἐδόξασαν τὸν θεόν)» visar att de kände sig stå inför Gud, som skänkt en sådan myndighet, som kan träda fram bland människor. Vad denna myndighet given åt människor betyder vet vi inte, men givetvis menar de inte att alla människor kan bota sjuka och tillsäga syndernas förlåtelse.

Nu kommer: Varför tänker ni så ont i era hjärtan? Vad är det onda (πονηρό)? Jesus kallar i visst sammanhang människorna över lag för onda. Men detta behöver inte fattas som det diaboliska onda. Vad betyder då det onda här? Inte att Jesus sägs vara Gud, utan det att de stänger sina hjärtan för Honom, den gudomlige och gör ont i stället för att öppna sig för Honom, de hör inte och förstår därför inte heller.

Här föreligger en syn: man hör och ser Jesus göra detta med den lame, men för det gudomliga stänger man sig. När han sagt till den lame att gå, så är de skriftlärde inte benägna att gripas av det gudomliga. Utplånandet av synderna hörde till den messianska tiden och den som var förtrogen med Skriften hade detta klart för sig. Det egentliga grundstället för detta är Jer. 31:34: Jag skall förlåta deras missgärningar och deras synder skall jag inte mer komma ihåg. (Jfr Jes. 53:11, 12; Dan. 9:24; Mika 7:18).

Vad är svaret på frågan: Vilket är lättast att säga »Dina synder är förlåtna» eller att säga »Stig upp och gå»? Svaret blir: det är lika lätt och lika svårt. Redan från början är förbindelsen mellan sjukdom och synd angiven. Endast den gudomliga kraften kan både tillsäga syndaförlåtelse och bota. Bådadera hör oupplösligen samman med Jesu verk, hans offer, vilket sammanfaller med ett enda: det gudomliga livet, den fulla hälsan. Syndernas förlåtelse och sjukdomens bortfall hör samman. Slutmålet blir

ingjutandet och förlänandet av »Frälsningen» (σωτηρία) den fulla hälsan, det eviga livet.

Ref. Sven Olof Svensson.

Herodes' barnamord.

Matt. 2:13-23.

Av H. Odeberg.

BOHO.

När man betraktar denna perikop och läser skildringen om ängelns uppmaning till Josef att fly till Egypten och om kung Herodes barnamord, är det nödvändigt att man gör klart för sig bakgrunden till det som sker, att man anknyter och infogar det som här berättas som ett led i den stora gudomliga frälsningsplan som möter i Skriften.

Herodes förföljelse pekar på och målar denna världsmakts oförsonliga och oblidkeliga hat mot Kristus, ett hat som sätter in redan från allra första början, redan medan han var ett barn. Barnet pekar just på preexistensen. Det är inte så att reaktionen uppstår i och med att Jesus framträdde och förkunnade vissa läror, reaktionen sätter in från början, den börjar i samma stund barnet Kristus finns där. Grunden till det djupa hatet mot Jesus har vi inte att se i hans offentliga verksamhet utan i förnimmelsen av att i honom möta Guds eviga kärlek mot människan.

När det i vers 15 ges en direkt hänvisning till Gamla testamentet, »Ut ur Egypten kallade jag min son», måste man observera det förhållandet att, när vi i Nya testamentet möter gammaltestamentliga citat, det inte bara är citatet utan det större sammanhang i vilket citatet ingår, som evangeliet vill ställa i blickpunkten. Så också här. Egypten spelar en stor roll. Israel kom till Egypten och var där representant för gudsfolket och frälsningen i världen, kosmos, som man är fången i genom fallet. Uttåget betecknar befrielsen ur denna fångenskap. Men nu koncentreras gudsfolket i denne ende Jesus Kristus. När han kallas från Eryp-

ten, kan man verkligen säga att det är Kristus som leder sitt folk från trældom hän mot det utlovade landet.

Vad slutligen berättelsen om Herodes barnamord beträffar, är den visserligen avsedd som en rent historisk händelse, såsom ett faktiskt skeende, men detta skeende är också tänkt som en symbol för den förföljelse, som alltid skall följa, det förtryck som århundradena igenom alltid har och alltid kommer att utövas mot var och en som *verkligen* är en Kristi efterföljare, mot den verkliga Guds församling.

Ref. Rolf Herlertz.

Saligprisningarna.

Matt. 5:1-12.

Av Hugo Odeberg.

Salighetsprisningarna i Matteus 5:1-12 anses ha en parallell i Luk. 6 men framträder där i annan form. En fråga är hur detta skall uppfattas. Vanligen anses eller har i varje fall ansetts självklart att det här är fråga om två olika referat av ett och samma tal av Jesus. Den naturliga frågan blir då: Vilket av dessa är det riktiga? Antingen håller man då på den ena eller den andra versionen eller komponerar man en tredje. Man har då inte reflekterat över utgångspunkten. Om man ställer frågan, vilket som stämmer bäst med vad som i övrigt i evangeliet förekommer som Jesu lära i allmänhet och i enskildheter, finner man: det är här inte fråga om ett antingen – eller utan om ett både – och. Det är just detta att vi har båda versionerna, som harmonierar med Nya testamentet. Utifrån detta kan frågan ställas vad det betyder att vi har två versioner. Då måste man beakta att undervisningen på den tiden bestod i upprepningen av ett tema i variationer. Variationerna klagjorde vad läraren ville säga. Så har tydligen också Jesus upprepat. Än mer — man finner att variationerna är en princip för den heliga Skrift i dess egenskap av helig Skrift.

Här vill vi lägga märke till vad dessa båda versioner tillsammans säger. Lukas har formulerat sin version som tilltal. »Saliga

är ni ...» Detsamma ser vi också i slutet av Matteus. Det är ett tilltal till åhörarna i nuet. Jesus talar till dem såsom Herren, såsom den som har det gudomliga namnet. Mot »ni» svarar ett »jag». Det kan vara en läsare i allmänhet. Här är det den gudomlige Herren som talar. Detta »jag» framträder hos Matteus: »Jag säger er.» Här möter det gudomliga i »myndigheten», »fullmakten».

Lukas' »ve er» är också en lära, ett tilltal av denne Herre i det *nu*, människorna befinner sig i. Matteus' »saliga är de som är fattiga ...» är inte sagt som om det gällde endast dem som står framför honom just då och de förhållanden som då rådde. Det är fel att tänka att det bara skulle gälla apostlarna eller till en tid, varefter fattigdomen skulle upphöra och lärjungarna komma i maktställning. Andra rörelser är så inriktade. De brukar i början vara förföljda av de härskande men ökar och får kanske i sin tur makten. Begynnelsen är övergående, och när man fått makten låter man de andra lida för sina tidigare plågor. Här är det tvärtom: Jesus säger att fattigdom skall gälla hela denna tidsålder. Det är inte så att lärjungarna någon gång skall få makt, bli rika. Troheten mot Kristus är alltid förbunden med att vara i »underläge». »... de skall bli tröstade.» Men här är det inte en tröst som består i att en föraktad skall bli ärad, utan den tröst som Kristus ger. Hans rike träder här till mötes. Men det vänder sig inte till de bäst utrustade utan till de minsta. Inte *också* de fattiga blir inbjudna utan *just* de. Lukas säger t.o.m. »ve» till de rika. Paulus bestyrker också riktigheten härav i 2 Kor. 6:10, »bedrövade men alltid glada». Fattig i anden eller fattig rätt och slätt är att överhuvud ingenting ha. Den som har något i mänsklig mening mister även vad han har. Vem är det som inte har? I Upp. 3:17 sägs till en församling, Laodicea, att församlingen var eländig och beklagansvärd. Till Smyrnas församling sägs det däremot: »... men du är rik.» (Upp. 2:9). Laodicea var rik men fick av Herren höra att hon var fattig, Smyrna var fattig men Herren sade att hon var rik.

Sekr.

Varken kall eller varm.

Upp. 3:14-22.

Av *H. Odeberg*.

BOGK.

Om Laodicea sägs: »... varken kall eller varm.» Det är emellertid ord som gäller för församlingen i alla tider, de är typiska. Detta brev till Laodicea är uppbyggt som de andra. Församlingen får mer eller mindre stränga ord. Här har vi ett av de strängaste. Det sägs till Sardes: »Du har namnet om dig att du lever, men du är död.» Här sägs något av samma art. Speciellt lägger vi märke till uttrycket »... du är varken kall eller varm». Detta uttryck upprepas tre gånger. Att vara varken kall eller varm betecknas också med att vara ljum. Man brukar gärna vilja lägga särskild tonvikt på uttrycket ljum. Detta förekommer emellertid inte mer än en gång. Man tappar därvid bort uttrycket »kall eller varm». Vad betyder då detta senare uttryck? Den vanligaste uppfattningen är inte framsprungen ur Ordet eller ur brevet självt. Man har då en allmän föreställning av vad ljum är. En ljum känsla skulle betyda t.ex. att man varken är fientlig eller särskilt entusiastisk för en sak. Det skulle alltså vara något ljumt över Laodicea, församlingen var inte direkt fientlig, inte heller särskilt entusiastisk för Guds sak. Betydelsen kommer att närma sig vad som sägs i brevet till Efesus: »... du har övergett din första kärlek.» Är nu detta rätta betydelsen av uttrycket »varken kall eller varm»? Lagg märke till att uttrycket tycks vara direkt förklarat här i v. 17: »Du säger ju: jag är rik, jag har vunnit rikedom och behöver ingenting, och du vet inte att just du är eländig, beklagansvärd, fattig, blind och naken.» Detta inleddes med ett »ty» [i den grekiska texten]. Man låter det vara beroende av eftersatsen med betydelsen »ju, emedan» [i 1917 års översättning]. Detta »ty» kan emellertid också sammanföras med det föregående. Under alla förhållanden finns där ett otvivelaktigt sammanhang med det föregående. Ljum är alltså förklarat i vers 17. Även sakligt

är det så. »Varken kall eller varm» är en beskrivning på församlingens tillstånd. Så även med det som står i vers 17. *Ljum* har alltså betydelsen av att man *inte känner sig ha behov av något*, allting är bra som det är. Detta kan ta sig många olika uttryck. En församling kan ha kommit dithän att den inte tål någon kritik. Man menar att här är allt som det skall vara. Här är de rätta bruken, den rätta sinnesarten. Detta är rätt utbrett. När man säger, tänker och handlar så, »det egna andliga läget är gott», så innebär det att man menar sig vara rik. Detta har emellertid nödvändigt med sig att man är eländig och utarmad. När man tror sig ha den rätta insikten, så är man blind. Man tror sig ha guld, men det är bara slagg. Detta är den nödvändiga följd. Man kan inte mena sig vara rik och också vara det. När man är i det sinnesläget, är man utarmad på allt. — Här kommer nu ordet »vänd om» (metanóeson) [vers 19 b] — detsamma som sägs till en som är på väg till fördärvet. — Detta gäller nu om församlingen som sådan men också om den enskilde. Församlingen består av enskilda, den är ingen överindividuell storhet. Det gäller den anda som behärskar de enskilda inom församlingen. — Detta som här sagts står nu i skarp kontrast till vad som sägs till församlingen i Smyrna: »Jag känner ditt lidande och din fattigdom, men du är rik.» Här heter det inte »vänd om» utan »var trogen». Den som är fattig får en försäkran att han i sin fattigdom är rik. Det är således frågan om en förflamning av hela livet, detta »att vara varken kall eller varm.» — Så står det då i slutet: »Se, jag står vid dörren och klappar på. Om någon hör min röst och öppnar dörren, skall jag gå in till honom och hålla måltid med honom och han med mig.» Detta ord har också fått stor användning — Jesus står vid hjärtats dörr. Men detta har ofta blivit något ganska sentimentalt. Det finns en tavla, spridd i talrika reproduktioner, där Jesus står och klappar på för att komma in. Det är fara värt att den tavlan har bidragit till att förvanska hela den evangeliska framställningen. När man ser Jesu verk-samhet, finner man att han ofta är rentav likgiltig, han går inte omkring och trugar människor. Man har så gjort evangeliet till

något påträngande, det är det inte. Evangeliet endast erbjuds människor. Här är ordet sagt till en församling där Jesus skulle vara insläppt för länge sedan. Men man vill nu inte ha honom med. När man så släpper in honom — vad sker då? Detta som är så typiskt för evangeliet — det gudomliga livet framställs som en måltid där Jesus är med, ett gästabud. Det är inte frågan om en »andlig rikedom» som man har, utan fattiga bänkade kring ett och samma bord. Det är en naturlig och barnlig glädje som det var för de första människorna en gång i paradiset före syndafallet. — Liksom de andra breven slutar även detta med ett ord om den som vinner seger: »Den som segrar skall få sitta hos mig på min tron, liksom jag själv har segrat och sitter hos min Fader på hans tron.» Det är här en himmelsk vision utan omedelbar relation till församlingens förhållanden. Här är talet om segern ett manings- och löftesord. Den som segrar är den som är trofast, som inte sviker, som står fast i Kristi smälek. Han får sitta med honom på hans tron — detta är en alldeles överväldigande utsaga. Det verkade orimligt, när det sades. »Sitta på tronen» är härskarmakt. Egentligen finns det bara *en* tron, den gudomliga tronen. Det talas emellertid dessutom om troner, en delegerad myndighet tillsatt av Gud. (Jfr de tolv tronerna åt apostlarna, Matt. 19:28.) Men det finns bara en gudomlig tron. Var och en som segrar skall få sitta på Kristi egen tron, vilket är hans Faders tron — en bild som kan te sig orimlig och häpnadsväckande. Det är inte heller så att Gud har sin tron och därbredvid en tron beredd åt Kristus. Gud och Kristus har samma tron, och den som segrar sitter med Kristus på denna hans tron, tas upp i fullkomlig enhet med honom, har del med Kristus i allt. — Man kan anknyta detta till bilden av gästabudet. Att sitta med Kristus på hans tron är att ha del i det gudomliga gästabudet. Det är frågan om en enda plats, det är en så fullkomlig enhet att det inte ens är någon åtskillnad på plats ... — »Den som har öron må höra vad Anden säger till församlingarna.»

Ref. Torsten Andersson.

”Om den dagen och stunden vet ingen.”

Matt. 24:35-44.

Av Hugo Odeberg.

Man kan lämpligen utgå från versarna 42 och 44: »Var därför vaksamma. Ty ni vet inte vilken dag er Herre kommer» och »Var därför också ni beredda! Ty i en stund *när ni inte väntar det* kommer Människosonen». Dessa ord gällde inte bara lärjungarna på Jesu tid, utan de gäller så länge världen består. Ty Jesus säger i början av texten: »Himmel och jord skall förgå, men mina ord skall aldrig förgå.» Jesu ord är ord som kommer från Gud och gäller Guds plan med mänskligheten, historien i dess helhet, från dess början *till dess slut*.

Kunskapen om den närvarande tidsålderns slut är en kunskap som inte tillhör denna tidsålder. Ty Jesus säger att ingen vet den yttersta dagens ankomst utom Fadern. Sonen vet det inte i den mån han talar i denna tidsålder. Jesus vet det inte såsom Guds Son, som är sänd till *denna värld* såsom Frälsare. Guds Son, som i sig sammanfattar historien från början till slut, vet inte den dagen, ty den är inte innesluten i Guds plan med historien, d.v.s.: den kommande tidsåldern är inte innesluten i *denna* tidsålders historia, ty den gör slut på denna historia.

En beräkning, när den yttersta dagen skall inträffa, är alldeles omöjlig. Skriften säger att svåra tider skall känneteckna den yttersta tiden. Av detta få vi inte dra den slutsatsen att vår tid, som ju är en mycket svår tid, skulle vara den yttersta. Ty vi vet inte om vår tid är så svår att den är den absolut svåraste. Vi vet ju inte det yttersta måttet av den ondska som mänskligheten har att gå igenom.

För ett par decennier sedan var den naturvetenskapliga uppfattningen att vår värld så småningom skulle gå under t.ex. på grund av syrebrist. Men nu anser man att en katastrof skall göra slut på den nuvarande världsordningen. Men inte heller om detta får vi säga att det kan stämma överens med Jesu ord. Ty Jesu ord utesluter *varje* mänsklig beräkning, eftersom Herrens

dag tillhör en annan tidsålder. Herrens dag skall komma plötsligt, såsom katastrofen kom i Noas dagar. Detta illustrerar att man inte kan vara beredd, om man söker beräkna när katastrofen skall komma.

Vi blir i vår text ställda inför Herrens dag på det sättet att vi inte får veta när den skall komma, men vi får uppmaningen att vaka och vara beredda. Och detta gäller varje ögonblick av denna tidsålder. Ty Jesus säger att hans ord aldrig skall förgå. Att vara beredd innebär att vi i oss själva blir till intet och Kristus blir allt, att Kristus får ta hand om oss, att vårt liv blir fördolt med Kristus i Gud.

Beredd för den stund som ingen vet.

Matt. 25:1-13.

Av H. Odeberg.

BODK.

Uppenbarligen är det i texten Matt. 25:1-13 fråga om att vara beredd. Ni vet inte dag eller stund. Principiellt kan man av vad evangeliet och Nya testamentets lära om Herrens tillkommelse, fulländningen och domen säga två saker:

1. Det är enhet, balans mellan att »dagen är nära» och att »ingen vet när den kommer».

2. Den ständiga förbindelsen av det yttersta med det första. Han som är den siste är också den förste — den som var, som är och som skall komma. I Bibelns sista bok, Uppenbarelseboken, betonas begynnelsen ständigt.

Uttrycket »ni vet inte vilken dag eller timme han kommer» är här betonat. Inte ens Människosonen vet det. Och om ingen vet något, så kan man inte säga om det är lång eller kort tid kvar. Tid måste ställas i relation till tid, men har man perspektivet från begynnelsen är t.o.m. tusen år kort. Tiden beror av vad den jämförs med. I den urkristna församlingen väntade man Jesu snara ankomst, vilket var problem i den tessaloniska församlingen.

Denna idé var Jesu egen, säger man. Men detta strider ju mot att »inte ens Människosonen vet».

Felet med de dåraktiga, $\mu\omega\rho\alpha\iota$, var inte att de väntade att brudgummen skulle dröja eller komma snart, utan att de inte var beredda när han kom. »I en stund när ni inte väntar det kommer Människosonen» (Matt. 24:44). De visa var inte visa i den bemärkelsen att de väntade att det skulle dröja. Tvärtom, klokheten bestod i att ha olja i lamporna. De var beredda. Brudgummen som dröjer r Kristus.

En del anser parusin vara vidskepelse, men alla kan vara säkra på att en *dödens* dag kommer. Vilken r Nya testamentets inställning till döden? r det fel att tro man skall leva 10 r och lever fem eller väntar två och lever 20? Båda inställningarna r lika dåraktiga. Medvetandet om dödens närhet är detsamma som det står om den stora döden: Vaka ty ni vet inte dagen ... Dagen r nära, så nära som om den vore i nästa ögonblick. Människan är beredd om hon ständigt lever i skuggan av Kristi ankomst. Döden skall vara med i nuets perspektiv. »Olja» betyder att det stora gudomliga perspektivet r brinnande nära. Det r att se allt sub specie ternitatis. Människan lever nu mest i ett trngt perspektiv på livet. »Modern» betyder ju de facto en förträngning av perspektiven.

I morgonbönen erinras redan vid uppvaknandet om tidernas början och slut. I Herren r enheten och närheten (Jes. 45:7). Detta livet blir inte mindre reallt under detta perspektiv. Tvärtom, livet för värde. Med snävt perspektiv blir livet tomt — oljan saknas.¹⁾

---

¹⁾ Jfr. Erevna nr 1 - 1950, s. 16 ff. [Ant. Matt 25:1-13.]

Förhållandet frihet — lagbundenhet i Nya testamentet.

Av H. Odeberg.

I.

Begreppet *frihet*, (ἐλευθερία) förekommer ganska ofta i Nya testamentet.¹⁾ Ordet betyder där särskilt frihet att handla, och frihet från lagens tvång. Ännu oftare finner vi adjektivet *fri* (ἐλεύθερος)²⁾ som betyder fri i motsats till att vara träl. Inte så sällan förekommer verbet *frigöra*, *befria*³⁾ (ἐλευθεροῦν)

I Joh. 8 finner vi generella uttalanden om friheten. Vers 32 »Sanningen skall göra er fria» (καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς). De tilltalade opponerar sig: »Vi är Abrahams barn och har aldrig varit slavar under någon. Hur kan du säga att vi skall bli fria?» Enligt fariseismen står en friboren människa inte under någon främmande makt i sitt moraliska liv. Men Kristus säger likväl: »Om nu Sonen gör er fria, blir ni verkligen fria.» Här framställs friheten som ett kardinalbegrepp.

Både i evangelierna och i Nya testamentet för övrigt är det tal om *en generell frihet*, en frihet i *alla* avseenden. Friheten är utan inskränkningar. En kristen står fri i alla förhållanden.

I princip gäller friheten även frihet från lagen. Budorden är inte undantagna. Lagen gör inte intrång på friheten. Detta kan givetvis leda till det missförståndet att friheten skulle betyda fullständig laglöshet och oordning. En sådan missuppfattning tycks ha kunnat förekomma redan under nytestamentlig tid.

När det i Rom. 8:21 talas om att skapelsen en gång skall befrias från trälldom under förgängelsen och komma till »Guds barns herrlighets frihet», så menas därmed inte att den skall lösas från sin lagbundna ordning. I samma kapitel vers 2, säger Paulus: »Ty livets Andes *lag* har i Kristus Jesus gjort mig *fri* från syndens och dödens lag», och det är samma frigörelse som skall omfatta hela skapelsen en gång.

Ty är friheten ett grundläggande begrepp, så är *lagbundenheten* det också. Nya testamentet talar inte bara om en oinskränkt

frihet utan också om en *oinskränkt* lagbundenhet, en som inte är på något sätt begränsad. Gal. 5:13: »Ni är kallade till frihet. Använd bara inte friheten så att den onda naturen får något tillfälle.» Frihet från ordningen, lagbundenheten, leder i själva verket till slaveri. Laglösheten binder. Ofriheten består i att man inte vet Guds vilja och därigenom kommer i slaveri under de onda makterna. Det är ur detta slaveri Kristus genom sin frigörelse vill ta människan. Uttrycket i Rom. 6:6, »så att vi inte längre är slavar under synden», blir i själva verket inte negativt avståndstagande från synden utan ett positivt uttryck för friheten.

Är nu människan friad från ett beroende, nämligen slaveriet under synden, råkar hon då inte i och genom Kristus i ett annat ofritt beroende? Skulle inte detta leda till ett nytt slaveri, slaveriet under Kristus? Märk uttrycket i Rom. 6:18, »*slavar under rättfärdigheten*». Detta blir i själva verket *ett uttryck för friheten* och ett mycket målande uttryck. Kristi frigörelse leder till en *frihet till rättfärdighet* som blir en absolut bundenhet vid rättfärdighetens lag.

Så förenas de till synes motsatta begreppen, den absoluta friheten och den absoluta oinskränkta ordningen. Friheten når sin fulländning endast genom ordningens fulländning, och ordningen går i fullbordan först när friheten är oinskränkt. Kristus har radikalt befriat den enskildes vilja, så att den har uppgått i hans egen.

---

1) Rom. 8:2, 1 Kor. 10:29, 2 Kor. 3:17, Gal. 2:4, 5:1, 13, Jak. 1:25, 2:12, 1 Petr. 2:16, 2 Petr. 2:19.

2) Matt. 17:26, Joh. 8:33, 36, Rom. 6:20, 7:3, 1 Kor. 7:21, 22, 34, 4:22, 23, 30, 31, Ef. 6:8, Kol. 3:11, 1 Petr. 2:16, Upp. 6:15, 13:16, 19:18,

3) Joh. 8:32, 36, Rom. 6:18, 22, 8:2, 21, Gal. 5.

De 10 sefirot eller himlaskatterna.

Av H. Odeberg.

När man läser skriftställena till de 10 sefirot, bör man noga ta sig i akt för den föreställningen att dessa verser ur Skriften skulle vara viktigare än andra eller att det skulle räcka med att kunna dem. Så är ingalunda fallet. När ett bestämt val av skriftställen görs — detta har ju förekommit i synagogan och församlingen alltifrån begynnelsen — är det givet och klart att dessa ställen inte betraktas som förnämligare än andra. Inte heller tänks de på något sätt ersätta bibelläsningen över huvud taget. Tvärtom är det så, att de driver till vidare studium av Skriften. De utgör en ackumulator, varigenom man besitter hela Bibeln. De blir liksom koncentrationsställen till vilka det övriga anknyts.

De 10 sefirot är anordnade utifrån det gammaltestamentliga ställe, 1 Krön. 29:10 ff, där vi har dem omnämnda. Just ordet sefira, plural sefirot, finns inte i vare sig Gamla eller Nya testamentet. Det förekommer endast i judiska texter (t.ex. i Sefer Jesira från 2:a årh. e.Kr.). Men själva saken finns där tydligt på många ställen. I ovannämnda grundställe i 1 Krön. återfinns vi 4:e-8:e och 10:e sefirans samt alla sammanfattade i den första, Kronan: »Din, o Herre, är Herrligheten och Makten och Frälsningen och Segern och Styrkan. ... Ditt, o Herre, är Riket och Du har upphöjt dig till ett huvud över allt ...» — I Nya testamentet finner vi detta på flera ställen både hos Paulus och i Uppenbarelseboken.

Med ett nytestamentligt ord skulle man kunna beteckna sefirot med »*skatter*», himlaskatter, Guds skatter. Denna benämning förekommer t.ex. i Kol. 2:3: »I honom är vishetens och kunskapens alla *skatter* gömda.» Sammanfattningen av dessa skatter kallas »fullhet» (pléroma). Kol. 1:19: »Ty Gud beslöt att låta hela *fullheten* bo i honom» samt Ef. 3:19: »Så skall ni bli helt uppfyllda av all Guds *fullhet* (ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ).» Alltså, det är inte så att Kristus finns bara i en bestämd sefira, utan fulländningen är med i alltsam-

mans. Kristus är där ifrån början till slutet. Han är A och O, begynnelsen och änden.

När man läser skriftställena till de 10 sefirot, borde man ha något som åskådliggjorde det hela. Om man t.ex. har ett antal ljus i olika färger, tänds man dem i tur och ordning vid respektive steg, så att ett blått eller vitt ljus tänds vid Kronan, vid Vissheten ett grönt, vid Insikten ett gult, vid Storheten och Makten ett blått, vid Frälsningen ett rött, vid Segern ett gult, vid Äran ett grönt liksom vid Grunden samt vid Riket ett gult ljus.

Hela denna anordning omnämns under olika bilder. Så används bilden av ett *träd*, bilden av en *byggnad* eller ett tempel samt bilden av en *kropp*. Allt detta är bilder som rikt förekommer i Nya testamentet. I Ef. 3:14-19 t.ex. har vi både trädets och byggnadens bild använda: »... *rotade* och *grundade* i kärleken.» Roten, som är bilden av trädets, avser Riket, d.v.s. världen, och grunden, $\theta\epsilon\mu\acute{\epsilon}\lambda\iota\omicron\nu\nu$, är bilden av byggnaden, *templet*.

Det underliga ordet i Joh. 13:10, »Den som har badat, behöver sedan bara tvätta fötterna», är begripligt först mot bakgrunden av dessa himlaskatter. Livet i världen betecknas ju som en resa, varvid syndafallet ses under bilden av en väg bort ifrån Gud, omvändelsen är en väg i motsatt riktning, mot det gudomliga livet. Under denna »vandring» i Riket, i världen, är det »fötterna» som orenas. Därför måste de ständigt på nytt tvättas.

På resan genom livet är människan ensam och dock aldrig ensam. Vi kan utnyttja detta med den latinska satsen: *Solus, numquam solus* (Ensam aldrig ensam). När Jesus gick upp på berget för att be var han ensam och dock inte allena: han var hos sin Fader. Så är det också med oss. Gud är med oss på vägen, men hur? Jo, genom sitt Ord. »Ditt Ord är mina fötters lykta och ett ljus på min stig.» »Brann inte våra hjärtan när *Han* talade med oss *på Vägen* och öppnade Skrifterna för oss?» Det uppenbarade Ordet är min följeslagare. Och Ordet är djupast Kristus. Men därmed att jag funnit Kristus har inte Ordet mist sin betydelse. Ordet får istället genom Kristus en djupare betydelse, ty Han ersätter inte Ordet utan är själv Ordet.

Så har vi bilden av byggnadsgrunden. I Ordspr. 10:25 talas det om att »den Rättfärdige är världens eviga grund» [»den Rättfärdige har en evig grundval»]. Det finns bara *en* rättfärdig. Den Rättfärdige är Kristus. Paulus säger i 1 Kor. 3:11: »Ty någon annan *grund* kan ingen lägga än den som är lagd, Jesus Kristus.» Han är alltså grundvalen, den ende Rättfärdige. Men hur skall man utifrån detta förstå ett ord som Jes. 60:21: »Då skall *alla* i ditt folk vara rättfärdiga»? Här talas om att endast *en* rättfärdig finns, alla andra är syndare. Bland människor finns inte en enda rättfärdig. Och mot detta ställs: *alla* skall vara rättfärdiga. Svaret på frågan finner vi i 2 Kor. 5:21: »Den som inte visste av synd, Honom har Gud i vårt ställe gjort till synd, för att vi i Honom skulle stå som rättfärdiga inför Gud» (δικαιοσύνη θεοῦ). Vi är rättfärdiga, men detta är vi endast genom Kristi rättfärdighet. Kristus är Frälsningens Klippa (Sur Jesu'a). Alla som står på Klippan Kristus är rättfärdiga just genom denne ende Rättfärdige.

Väsentligt i detta sammanhang är också väderstreckens betydelse, Dessa, söder, öster, väster och norr, liksom höger och vänster, korresponderar med varandra till den *balans* som är så tydligt angiven i de tre paren: Vishet och Insikt (Håkma och Bina), Storhet och Styrka samt Segern och Äran.

Vi ser ofta hur den gudomliga sanningen eller evangeliet vänder upp och ned på de vanliga begreppen. Det visar sig tydligt i hela Jesu undervisning. Det blir utifrån vanliga mänskliga begrepp något fullkomligt tokigt och bakvänt, det som Jesus säger, och detta är naturligt ty hela människosläktets väg är en väg mot det bakvända. Äran t.ex. kan ses ur synpunkten av att äga ett rikt hus och vara i stånd att bjuda till sig många gäster, sådana som är förnäma nog. Det som är ärofyllt avspeglas i praktiken och det exklusiva. Så kommer nu Jesus och säger: »När du skall hålla fest, bjud *fattiga* och krympliga, lama och blinda. Salig är du då, eftersom de inte kan ge dig något tillbaka» (Luk. 14:13, 14 a). Sådan är Herren, Han sitter till bords med och samlar kring sig, inte de rika och förnäma utan dem som ingenting duger till,

fattiga, sjuka, halta, blinda. Det är dessa som får äta av livets träd i Guds paradiset. Kristus själv är med och *tjänar*; passar upp. Det är inte den fattige som springer omkring och passar upp bordsgästerna, utan det är Värden (Kristus) själv.

På samma sätt är det med *Segern*. Segerrik i vår mening är den fältherre som med stor makt besegrar sina fiender och utvidgar sitt välde, så att ingenting kan stå honom emot. Men här är segern något annat. Kristus har inte kommit med stora härar, med ståt och prakt. Den seger som Han vann är i förhållande till mänsklig uppfattning fullkomligt bakvänd och tokig. Segern för honom innebar att lärjungarna skingrades och hela Hans livsverk gjordes om intet och vanärades för all framtid. Seger är vidare uthålligheten intill slutet i Kristi smälek, att »gå ut till Honom 'utanför lägret' bärande Hans smälek» (Hebr. 13:13). Seger, det är att inte vika för frestelsen att hämnas eller att hävda sig själv utan att hålla ut och hålla fast vid Kristi smälek. Paulus säger i Gal. 6:14: »För min del vill jag aldrig berömma mig av något annat än vår Herre Jesu Kristi kors, genom vilket världen är korsfäst för mig och jag för världen.» Genom *omvändelsen* träder man in på denna väg, den smala vägen: »Vänd om, ni avfälliga barn! Jag skall bota er från er otrohet» (Jer. 3:22). Men segern är glädje, den glädje som är grundlagd från begynnelsen. Att bära Kristi smälek är att äga Kristi glädje. »... dem skall jag föra till mitt heliga berg. Jag skall ge dem glädje i mitt bönehus» (Jes. 56:7). »Sänd ditt ljus och din sanning. Må de leda mig, må de föra mig till ditt heliga berg och till dina boningar, så att jag får gå in till Guds altare, till Gud, som är min glädje och fröjd» (Ps. 43:3-4).

Vidare har vi Styrkan och Storheten eller Rättfärdigheten och Barmhärtigheten. Härvid bör observeras, att Nåden kommer före Rättfärdigheten. Det är inte så att Gud först är rättfärdig och sedan nådig utan tvärtom: på grund av sin outgrundliga kärlek till världen är Han rättfärdig. »Så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde Son, för att den som tror på honom inte skall gå förlorad utan ha evigt liv» (Jfr 2 Kor. 5:21).

Rättfärdigheten är en port genom vilken man kommer in och där möts av Nåden. »Öppna för mig rättfärdighetens portar, jag vill gå in genom dem och tacka Herren» [Ps.118:19]. Och där får man Nåd utöver Nåd. Det är inte så, att människan ger något för att få Nåd, utan hon får ännu mer i stället för den Nåd hon redan fått.

Nåden hör nära samman med nattvarden. I Ps. 118, som ju hör till påskan och nattvarden, läser vi: »Detta är den dag som Herren har gjort, låt oss på den jubla och vara glada.» Man skulle kunna säga att varje måltid är en nattvard. Visserligen var ju den första nattvarden en påskmåltid, alltså i och för sig en speciell måltid. Den firades på en bestämd tid av året med en särskild ordning av gudstjänstlig karaktär. Ur denna synpunkt är påskmåltiden en högtid för sig. Så man kan inte säga att varje måltid är en påskmåltid. Men å andra sidan har ju även andra måltider, genom den ordning som Jesus helt och hållet godtar, gudstjänstlig karaktär: man välsignar Gud före brytandet av brödet och drickandet av vinet, Varje måltid skall vara en Guds gemenskapsmåltid. Denna gemensamma gudstjänst, s.a.s. anknyts till hemmet, så att detta ideellt är inbyggt i gudstjänsten och denna i sin tur i den himmelska gudstjänsten.

Nattvarden är inte begränsad till påskan. När denna högtid instiftades, fattade man den som något som skulle ske utanför påskens ram, under hela årets förlopp. Detta ser vi tydligt av Apg. 2:42: »De höll troget fast vid apostlarnas lära och gemenskapen, vid brödsbrytelsen och bönerna.» Brödsbrytelsen åsyftar naturligtvis här nattvarden. Jesus var själv med såsom den som bröt brödet men inte bara vid påskmåltiden. När Jesus efter Emmaus-vandringen låg till bords med lärjungarna »tog han brödet, tackade Gud, bröt det och räckte åt dem» (Luk. 24:30). Det var en helig måltid där Kristus var med. Det kännetecknande för en måltid är att det är en gemenskapsmåltid med Kristus. Det är med Honom som man sitter till bords.

Alltså är inte varje måltid *faktiskt* en nattvard, men det ideella kravet är att den skall vara gemenskapsmåltid med Kristus.

Nattvardens väsen är sådant att den pekar hän mot Kristi ständiga närvaro. Till församlingen i Laodicea sägs: »Om någon hör min röst och öppnar dörren, skall jag ingå till honom och hålla måltid med honom och han med mig» (Upp. 3:20).

Även vid nattvarden är det Herren själv som *betjänar*. Det bör observeras att den som utdelar håvorna inte är någon hög herre med en förnämlig uppgift, utan han gör det som ingen annan vill göra. Han har åtagit sig den mest förnedrande av alla sysslor: han går omkring och tvättar de andras fötter. Han står under Herrens ord: »Den som vill vara störst bland er skall vara de andras tjänare» [Matt. 20:26].

Vi kommer nu till den centrala sefira, som på grekiska i främsta rummet heter *soteria* och på hebreiska vanligtvis *tiferet*, som betyder *fägring*, skönhet, glans. Dessa båda begrepp är sammanslutna i betydelsen *hälsa*, det återställda friska Livet. Det är anmärkningsvärt att denna sefira är centralt placerad och sålunda förbinder alla de övriga. Det kunde nu vara lätt att tänka att Kristus hade sin speciella förknippning till denna sefira. Han är ju Frälsaren och denna sefira heter frälsningen. Men det vore fullkomligt felaktigt och missvisande att säga att Kristus skulle särskilt ha sin plats där. Någon eftertanke leder oss annorlunda. Vi vet att Kristus kallas *grundvalen*. Det talas också om att *nåden* och *sanningen* har kommit genom Jesus Kristus, Han är också Guds *rättfärdighet*. Den speciella platsen vore då i sefiran *Barmhärtighet* eller *Rättfärdighet*. Att han är med i *Insikten* och *Visheten* framgår av Kol. 2:3: I honom är *vishetens* och *insiktens* alla skatter gömda. — Kristus kan nu alltså inte anses ensidigt knuten till *soteria*. Detta är redan utsagt genom den förbindelse inom Fullheten, som de olika sefirot har. Dessa sefirot är ju också framställda som delar i en levande organism. Däremot är det kanske *en* bestämning hos Kristus som särskilt träder i förgrunden här: »Han, som är och som var och som skall komma», ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, begynnelsen och änden, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Här förbinds ju *Kronan* med *Grundvalen* och *Riket*. En rak linje bildas på det hållet. Likaså förbinds vänster och höger:

Barmhärtigheten med Rättfärdigheten. Man skulle här kunna nämna förbindelsen: ursprunget – inkarnationen – målet.

Att bestämma *Vishetens* och *Insiktens* innebörd är rätt svårt. Till att börja med kan man i någon mån åskådliggöra dem genom Bergsons begrepp intuition och intelligens. Det är självklart att *Insikt* (Gnosis) inte är samma sak som intelligens, liksom vishet inte är identisk med intuition. Men någonting av samma karaktär ligger i förhållandet, relationen, varigenom dessa sefirot dels skiljer sig från varandra, dels hör ihop och balanserar varandra. Man får en väg till att ana innebörden genom att tänka på detta förhållande. — *Visheten* finns på höger sida. *Insikten* på den vänstra. Den högra sidan är ju den expanderande, överflödande, omfattande, storsinta sidan, under det att den vänstra betecknar det inträngande, det koncentrerade, det skarpsynta granskandet. Något av detta bör känneteckna respektive *Visheten* och *Insikten*. Vidare må erinras om att varje sefira innebär först och främst gudomlig verksamhet, och detta är det fråga om hela vägen, men naturligtvis kan varje sefira även ses ur aspekten av varje verksamhets *resultat*, dels då verkningen i universum, dels i den enskilda människan. Soteria kommer i det senare fallet att betyda det gudomliga liv som den enskilde får. Denna sefira verkar då i människan, mikrokosmos. Hur verkar då den gudomliga *Visheten* i människan? Att den går före *Insikten* innebär att den verkar med inre visshet. Det gudomliga ordet blir självevident, det känns igen. I Johannes' evangelium talas det om att höra Kristi röst (t.ex. i Joh. 10). *Insikten* är principiellt det som betraktar detta och mediterar över ordet, gör det till medvetandets egendom. — I schemat dagmedvetande, undermedvetande och omedvetande bör då märkas att både *Visheten* och *Insikten* är att räkna till alla dessa medvetandes former. Dessa förekommer sålunda i hela människan. Det kan kanske vara ännu bättre att använda den indiska terminologin, som har fyra sådana medvetanden. Dessa förekommer i upanishaderna (t.ex. i Mandukhia-upanishaden) och framställs med bokstavs- och ljudsymbolik. Sådan symbolik förekommer ju också i Bi-

beln. Dagmedvetandet är det som tar emot, som är öppet. Det är det utåtvända tillståndet och framställs med bokstaven 'a'. (En öppen vokal för öppen mun). Sedan kommer undermedvetandet, som kan jämföras med drömstadiet. Då är medvetandet slutet och bokstaven är 'o' eller 'u'. (Munnen är halvsluten.) Därefter kommer det omedvetna stadiet, jämförbart med den djupa drömlösa sömnen. Att sömnen är djup och drömlös innebär att man inte kommer ihåg vad eller att man har drömt. Tillståndet symboliseras med bokstaven 'm'. (Munnen är här helt sluten.) Sedan kommer det innersta, det övermedvetna. Här bör märkas att detta tillstånd befinner sig innanför det omedvetna stadiet. Kronan blir det innersta. Utöver betydelsen Törnekronan, Fulländningen med flera innebörder, betecknar Kronan under synpunkten av skapelsen det som är begynnelsen, det som verkat vid världens grundläggning. Utifrån skapelsen blir nästa steg Visheten och Insikten, som framkommer som bestämningar utifrån skapelsen. Här får Ordspråksbokens 8:e kapitel en särskild belysning, där det talas om Visheten som var hos Herren, Skaparen från begynnelsen.

Ref. Gunnar Andrew och Fredrik Malmgren.

Människan och världen i Nya testamentet.

Av H. Odeberg.

I.

BOOJ.

Utgår vi från »förkunnelsen», kérygma, i Nya testamentet kan vi ställa frågan: Den som förkunnar det gudomliga budskapet, till vem talar han? Svaret är: Till människan. I Petrus' pingstpredikan i Apg. 2 ges ett exempel på hur förkunnelsen talar till människorna i deras aktuella situation. Detta görs på det sättet att den verkliga situationen i hela dess vidd och perspektiv blir uppenbar och avhöljd. Själva detta avhöljande är i denna predikan koncentrerat i orden: »Honom *har ni korsfäst.*»

Från Apg. 3 har vi i vår morgonbön stället: »*Ni förnekade den Helige och Rättfärdige och begärde att få en mördare frigiven. Livets furste dödade ni ...*»

Även i kapitel 5 möter vi detta: »Våra faders Gud har uppväckt Jesus, som *ni* hängde upp på trä och dödade.»

Vad är det för en makt som har dödat Kristus? Denna makt är världen (kosmos), Joh. 15:18: »Om världen hatar er, skall *ni* veta att den har hatat mig innan den hatat er.»

Människorna, sådana de *är*, även de sätts i samband med »världen» (kosmos), medan Kristus är Guds kärlek med vilken det mot den riktade hatet tillintetgörs.

I vad mån är världen och mänskligheten identiska? Här kan blott antydningar göras:

»Världen» är diaboliskt ond, eftersom den möter Guds kärlek med diaboliskt hat. Ordet diaboliskt betecknar inte den förtrycktes hat mot tyrannen utan det perversa hatet mot den som älskar och vill föra till livet.

»*Ni* har korsfäst honom» — gäller detta även om mänskligheten? Är även mänskligheten såsom mänsklighet i sig själv diaboliskt ond? Detta är det stora problemet.

För det första är inte »världen» och »mänskligheten» iden-

tiska enligt Nya testamentet. Världen är konstitutivt ond, så *inte* människorna.

Utgår man från nutida sätt att resonera kan man säga: En varelse är på visst sätt bestämd av arvsanlag: blåögd, långsmal eller rund i ansiktet, alltså av en bestämd natur. Om man ville säga: Kristus lär att människan i grunden är ond, till alla sina anlag och till sin natur, så vore detta enligt Nya testamentet grundfalskt. Här kommer vi åter till frågan om skapelsen.

Människans natur, arvsanlag o.s.v. hör till skapelsen och är fixerat, bestämt och varierande, detta senare ett viktigt adjektiv. Inte två saker är lika, inte två fingeravtryck eller två blad av samma träd.

Fördärvet, hatet, är inte något med vilket människan är skapad. Ofta tror man sig kunna komma till en sundare, friskare och gladare åsikt än i Nya testamentet. Då skall Nya testamentet och Bibeln läsas så: När det står talat om den onda makten (diabolas), skall man inte ta detta på allvar.

Men följen härav blir att man förlägger det diaboliskt onda till *människan själv*, till hennes natur, till skapelsen. Men Nya testamentet säger: Människan har kommit in i den onda viljans system, tradition, hon går mot sin förstörelse. Hon är ond inte genom skapelsen utan genom sin inriktning, genom sitt förbund med det diaboliska.

Nya testamentet finner inte, att den konsekvens duger som fariséerna förnuftsmässigt gjorde: Allt som hör till det moraliska måste höra till människans fria vilja: Hon kan när som helst bestämma sig för att följa det onda eller ändra sig och följa det goda.

Detta är de båda polerna, att människan till sin natur är ond och att människan kan välja mellan det onda eller det goda. Båda är ur nytestamentlig synpunkt fel.

I stället förutsätts ett sammanhang i mänskligheten: Genom Adams fall blev det tradition att följa djävulen. Adam innesluter ju i sig mänskligheten. I denna *tradition*, i detta *system*, har mänskligheten kommit in (1 Petr. 1:18). Ungefär som den som

lever under ett visst diaboliskt regemente, inte är *skapad* för detta men dock uppfostras i, tränas i detta system och kommer att tänka, känna och handla efter det.

Ref. H. Boström.

En märklig rysslandsbok.

Helmut Gollwitzer, Und führen wohin du nicht willst.

(Chr. Raiser Verlag, München).

Av teol. licentiat Gunnar Hillerdal.

»När du var yngre, spände du själv bältet om dig och gick vart du ville. Men när du blir äldre, skall du sträcka ut dina händer och en annan skall spänna bältet om dig och leda dig dit du inte vill.» Jesu ord till Simon Petrus i Joh. 21:18 har fått ange temat för en av efterkrigstidens märkligaste rysslandsskildringar, *Helmut Gollwitzers »Und führen wohin du nicht willst»*. Författaren, som numera är professor i systematisk teologi i Bonn, var 1945-1949 i rysk krigsfångenskap. Berättelsen börjar i maj 1945, då den ändlösa raden av transporttåg rullar österöver med segrarnas byte: maskiner, kreatur och som slavarbetare f.d. soldater. Delvis i dagboksform låter författaren sedan ett och annat från de svåra åren passera revy.

Krigsårens omvälvningar har givit litteraturen ett till synes outtömligt nytt stoff. Just upplevelserna under och efter ryska fälttåget har lämnat material för betydande arbeten, och inom epiken kan krigsfångarnas berättelser sägas utgöra en delvis helt ny genre. Gollwitzers bok kan nämnas tillsammans med åtskilliga andra från tyskt språkområde. Redan 1945 kom Ernst Juckers uppmärksammade »Erlebtes Russland» (Verlag Haupt, Bern), och från det senaste året må antecknas Karl Escas »Fünf Jahreszeiten» (Stuttgart 1951) och K. Ackermans »Das Land der stummen Millionen (Tübingen s. å.). »Und führen wohin du nicht willst» står dock i en klass för sig, vilket kan avläsas redan av data kring upplagesiffror. Den har blivit något av bestseller i hemlandet, och översättningar förbereds till ett flertal språk.

Som redan titeln säger avser emellertid Helmut Gollwitzer inte bara att skildra länder bakom järnridån och människorna där, fria eller ofria. Händelserna och gestalterna som tecknas, författarens eget öde och hans tankar och känslor under de långa vedermödornas år — allt formas till en mäktig predikan över den text som givits och som han inte själv valt. Författaren gör inte någon hemlighet av att det är hans kristna tro som bär honom, och fastän det ingalunda är fråga om några betraktelser i vedertagen mening, djupnar till sist allt till en förkunnelse som läsaren sent glömmer.

Vid sidan av berättelsen om vad de f.d. soldaterna upplevde och kände under hemsökelsens och tystnadens år — många av dem hade inga som helst underrättelser om förhållandena därhemma eller om de anhöriga ännu var i livet — skymtar konturerna av efterkrigstidens Ryssland. Gollwitzer faller aldrig för frestelsen till svart-vit-målning, det är de fina nyanserna och skiftningarna han tecknar. Ändå framträder i grällaste dager ett system och en mentalitet som för den västerländskt fostrade ter sig svårförståelig och störande. Det skulle föra för långt att här ge exempel. Ett par fakta som meddelas torde dock vara av särskilt intresse för läsarna av denna tidskrift. Gollwitzer berättar t.ex. att söndagen är avskaffad i arbetslägren bakom järnridån. Dess enda ersättning var en officiellt påbjuden frihet från arbetet, som inföll var tionde dag, men som långt ifrån alltid av de kommenderande officerarna iakttogs. Om den hunger efter Ordet som under sådana förhållanden gjorde sig gällande hos de få, som inte resignerade och som trots undernäring lyckades hålla sig uppe under strapatserna, har författaren åtskilligt att säga. Hur den dagliga bibelläsningen bar genom svårigheterna skildras enkelt och övertygande. I ständig skräck levde han för att Bibeln skulle tas ifrån honom. Vid ständiga kontroller beslagtogs i regel allt tryckt eller skrivet som påträffades. Det var räds-lan för »fascistiska idéers utbredande» som låg bakom, inte önskan att plåga fångarna, säger Gollwitzer. Märkligt nog lämnades biblarna dock i regel åsido, tydligen var särskilda order givna att

de som så ville skulle få behålla sina exemplar. Det var först på vägen hem som en sista kontroll, s.k. »Filzug», berövade honom hans bibel. Ibland kunde, berättar författaren vidare, i dessa barackläger där människan degraderades till arbetsdjur, för över- rikt en märklig hunger efter intellektuellt liv överhuvud uppstå. Gollwitzer och andra bildade fick då fritt ur minnet berätta ro- maner och reseskildringar de läst för de andra. Till och med sa- gor berättade man ibland ...

På några gripande sidor tecknar författaren vilken betydelse den lilla skriften »Dagens Lösen» kom att få för honom under fångenskapens första tid. »Die Losungen der Herrnhuter Brüdergemeinde waren in diesen Tagen von unglaublicher Gewalt.» En av de första dagarna läste han Hes. 36:27: »Jag skall låta min Ande komma in i er och göra så att ni vandrar efter mina stadgar och håller mina lagar och följer dem.» Känslan av skuld förbyttes i glädje att stå under Guds grepp, vad som än hände, och under Guds fostran. Och ett par dagar senare följde ordet ur Jes. 54:8, som etsar sig in också hos läsaren som det som gav ledmotivet från Joh. 21:18 ny mening och en ständigt djupnande innebörd: »Då min vrede vällde fram, dolde jag ett ögonblick mitt ansikte för dig, men med evig nåd vill jag nu förbarmar mig över dig, säger Herren, din återlösare.» Frågan om predikan av tyskarnas och andra krigförande nationers skuld har efter 1945 varit föremål för mycken meningslös teologisk diskussion. Här är frågan på en gång löst, både individuellt och allmängiltigt, och ingen kan längre stå neutral vid sidan och oengagerad se på. Skakad lägger man, hunnen till slut, volymen åt sidan: här är både stor konst och något mera.

Gunnar Hillerdahl.

Omvändelse enligt Nya Testamentet.

Av Hugo Odeberg.

BBCH.

Begreppet omvändelse är centralt i Nya testamentet. Det förekommer redan i Johannes döparens förkunnelse och sedan i Jesu egen förkunnelse. I Matt. 3:1 säger Johannes döparen: »Omvänd er, ty himmelriket är nära», och i Mark. 1:15 säger Jesus: »Tiden är fullbordad och Guds rike är nu nära. Omvänd er och tro evangelium.» Och i Luk. 24:46, vid Jesu avskedstal till lärjungarna, säger Han: »Det står skrivet att Messias skall lida och på tredje dagen uppstå från de döda, och att omvändelse och syndernas förlåtelse skall predikas i hans namn för alla folk, med början i Jerusalem.»

Omvändelse är sålunda i centrum i den nytestamentliga förkunnelsen från början och ända till slutet, och det är avsett att vara centralt i alla tider.

Omvändelse är inget nytt ord i Nya testamentet. Det heter där metanoia, vilket är översättning av ett gammaltestamentligt ord. När man alltså säger »omvänd er», så är det samma mening i det sagda, som om man hade läst det i Gamla testamentet. Man måste gå till Gamla testamentet för att förstå det.

Det går tillbaka på en grundläggande lära i Gamla testamentet, vilken Nya testamentet ständigt har i sikte. Den kan sammanfattas i tre uppenbarelsesfakta, som alltid ligger bakom: skapelsen, syndafallet och Guds frälsningsrådslut.

Vad det första, skapelsen, beträffar, som ju utsäger att Gud har skapat allting, så kan vi här hänvisa till Joh. 1: »I begynnelsen var Ordet» och särskilt till vers 3: »Genom honom har allt blivit till, och utan honom har inget blivit till, som är till.» Samt till Kol. 1:15 f.: »Han är den osynlige Gudens avbild, förstfödd före allt skapat. Ty i honom skapades allt i himlen och på jorden ... Allt är skapat genom honom och till honom.» Denna skapelse är bakgrunden till omvändelsen. Gud har skapat allting, är

alltings upphov och grund, alltings källa. Det finns ingen annan skapare, inget annat liv, ingen annan sanning. Gud har skapat människan till att leva det gudomliga livet.

Så det andra: syndafallet. Människan, som var skapad till Gud, vände sig bort från Gud och sökte sitt eget. Den som skulle leva Guds liv, av Honom, vände sig bort från Honom och sökte sin egen existens. Men eftersom det inte finns något annat liv än Guds liv, måste den som vandrar bort från Gud vandra mot döden. Den som på den vägen söker nytt ljus vandrar mot mörker, den som söker ny sanning vandrar mot lögn. Detta är konsekvensen av förvändheten från Gud. Och om detta står att läsa i 1 Mos. 3.

Vad så Guds frälsningsrådslut angår, kan man hänvisa till Joh. 3:16. Gud älskar den fallna mänskligheten, lämnar den inte likgiltigt åt sitt öde, möter den inte med hat utan med kärlek. »Ty så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde son, för att den som tror på honom inte skall gå förlorad utan ha evigt liv.» Kristus i vilken allt är skapat, är också centrum i Guds frälsningsrådslut.

Och för att representera frälsningsrådslutet i den fallna mänskligheten väljer Gud ett folk, Israel, som är ämnat att bli Guds församling. Det hör självt till den fallna mänskligheten men får bli representant för frälsningsrådslutet. Så är Kristus genom detta rådslut bunden till Israel.

Här är omvändelse: kallelse av den Gud som i sin kärlek vill frälsa världen. Kallelsen till den avfallna mänskligheten lyder: Vänd om från synd, lögn och hat, till det gudomliga liv för vilket ni är ämnade.

Ett särskilt minnesord finner vi i Jer. 3:14 och 22, som kan sägas utgöra ett koncentrat av begreppets fulla innebörd. I 22:a versen heter det: »Vänd om, ni avfälliga barn! Jag skall bota er från er otrohet.» Det ligger nu något dubbelt i en sådan kallelse. För det första är det en uppenbarelse av förskräckande art, som visar hela hemskheten i det läge i vilket man befinner sig. Man

vandrar allt längre och längre bort från Gud. Men för det andra är det på samma gång ett evangelium som uppenbarar Guds kärlek: Jag skall bota er, göra er friska, ge er hälsa. Bota har här stor betydelse. I våra nya översättningar översätts hälsa och bota med frälsning, men i gamla översättningen stod det salighet, vilket bättre uttrycker den fulla innebörden. Det betyder hälsa i djupaste mening, då människan lever det liv till vilket hon var skapad.

Till vem är det nu kallelsen först riktar sig, denna kallelse, som bakom sig har hela Guds kärlek? Det står inte att profeten säger till Israels barn: »Gå nu ni ut och säg till de andra ...», utan kallelsen riktas direkt till gudsfolket självt.

När man nu i Nya testamentet läser ord ur Gamla testamentet, så gäller dessa ord inte bara i den speciella situation i vilken de uttalas. Den gudomliga uppenbarelsen är given som helig skrift, som skall bevaras från släkte till släkte. Det är till gudsfolket i alla tider detta ord riktas.

Då Jesus sänder ut sina lärjungar i Luk. 24:46 f., hörde vi att omvändelse skulle predikas till förlåtelse för alla folk, med början i Jerusalem. Detta är något väsentligt. Början görs med gudsfolket. Och sedan ska det gå ut i hela världen. Denna kallelse till omvändelse är något som alltid ljuder från Gud, och alltid till gudsfolket.

När den första kristna predikan hördes, var den också en omvändelsepredikan. Och den var riktad först till Israel, för att sedan gå ut i hela världen. Så heter det i Petrus' pingstpredikan i Apg. 2, sedan aposteln hänvisat till Joels profetia om Guds rådslut och vittnat härom i Kristus: »Därför skall hela Israels folk veta att denna Jesus som ni korsfäste, honom har Gud gjort både till Herre och Messias.» Och det står att det högg till i hjärtat på dem som hörde detta. De fick sitt läge i all dess förskräckelse klart för sig. Kallelsen kommer som ett avslöjande: Så är det beställt med dig. Och när de då frågar: »Vad skall vi göra?», blir svaret: »Omvänd er och låt er alla döpas i Jesu Kristi namn, så

att era synder blir förlåtna. Då skall ni få den helige Ande som gåva. Ty er gäller löftet och era barn och alla dem som är långt borta, så många som Herren vår Gud kallar.»

Ännu ett ord måste framhållas. Det står i Matt. 3:1 att Johannes döparen kom och predikade och sade... Detta »predikade» har stor betydelse. Det innebär att han kom som en härold, den store Konungens härold. En predikant är ingen talare som förkunnar den eller den livsåskådningen. Han är en härold som meddelar Konungarnas Konungs bud, ord och kallelse.

I översättningarna har nu hela det radikala i omvändelsepredikan kommit bort. I stället för »vänd om» står det [i 1917 års översättning] »bättra er». Men detta blir raka motsatsen. Att bättra är ju att reparera något som redan finns. Det skulle då betyda att man skulle fortsätta att vandra bort från Gud och göra sig lite bättre på den vägen, under det att »vända om» innebär en radikal omvändelse från det gamla.

Denna kallelse lyder alltså i första hand till gudsfolket för att sedan genom det gå ut i världen. Nu resonerar man emellertid ofta så, att denna kallelse till omvändelse inte skulle gälla de troende utan hedningarna. Detta är rakt mot Nya testamentets mening. Därför att man är omskuren, Abrahams barn, Guds folk, skulle detta inte gälla? Jo, just till dessa! Därför att man blivit inympad i det ädla olivträdet, har man därigenom inte blivit ett nytt gudsfolk som skulle kunna förhäva sig och till vilket kallelsen inte skulle behöva sägas. Utan man har blivit inympad i det gudsfolk till vilket Guds kallelse ljuder alltifrån syndafallets dagar.

Ett minnesord är här Upp. 2. och 3. Här är det fråga om sådant som sägs till församlingen. Till sådana som hör till gudsfolket alltså. De är döpta och utgör kristna församlingar.

Så sägs det till Efesus' församling: »Tänk därför på varifrån du har fallit, och omvänd dig och gör dina första gärningar. Annars, om du inte omvänder dig, skall jag komma över dig och flytta din ljusstake från dess plats.» Detta sägs alltså till en för-

samling. Och den tilltalas med samma ord som sägs till dem som är på väg bort från Gud.

Och till Pergamus' församling heter det likaså: »Omvänd dig därför! Annars kommer jag snart över dig och strider mot dem med min muns svärd.»

Det är Kristus som säger detta. Och han säger det inte som en som är långt borta. Han har själv gått in i mänskligheten, mitt i all denna förvändhet, och där lidit och dött på korset just för den. Det är från korset han kallar. Det är därifrån kallelsen ljuder med sin dubbla innebörd: att ge ett styng i hjärtat, då avgrunden öppnar sig i all sin förfärlighet, och detta underbara evangelium: Vänd om! Gud var i Kristus försonande världen med sig själv.

(Ref. Bengt Blomquist).

Inbjudan att insända små gåvor till denna tidskrifts fortsatta utgivning har hörsammats på ett sätt som känts som en personlig hälsning från givarna. Det är en egendomlig, oförklarlig välsignelse med sådana gåvor. Det är redaktionens förhoppning att kunna få redovisa dessa gåvor.

Innehåll: *Kurt Wilhelm*, En Neila-predikan, sid. 99; *Ragnar Ekström*, Skall bekännelsefolket i skilda läger enas i lydnad för sanningen?, sid. 103; *H. Odeberg*, Frihetens lag i Jakobs brev, sid. 109; *H. Odeberg*, Förlåtelse, sid. 111; *H. Odeberg*, Stå upp och gå, sid. 113; *H. Odeberg*, Herodes' barnamord, sid. 115; *H. Odeberg*, Saligprisningarna, sid. 116; *H. Odeberg*, Varken kall eller varm, sid. 118; *H. Odeberg*, »Om den dagen och stunden vet ingen», sid. 121, *H. Odeberg*, Beredd för den stund som ingen vet..., sid. 122; *H. Odeberg*, Förhållandet frihet-lagbundenhet i Nya Testamentet, sid. 124; *H. Odeberg*, De 10 sefirot eller himlaskatterna, sid. 126; *H. Odeberg*, Människan och världen i Nya Testamentet, sid. 134; *G. Hillerdal*, En märklig rysslandsbok, sid. 136; *H. Odeberg*, Omvändelse enligt Nya Testamentet, sid. 139.

EREVNA: Utgivare: H. Odeberg, Lund, Ekonom: Intendenten, Teol. Kand. Viktor Rydqvist, Akad. Fören., Lund. Red.: H. Odeberg, V. Rydqvist och Bibliotekarie Eric Starfelt. Red.-omb.: Karl Magnus Svensson, Samrealskolan, Askersund. Distr. och Exp.-sekr: Ove Theander. Red:s adr.: S:t Månsg. 6 a, Lund. Exp. och distr:s adr.: Västergatan 2, Lund. Tel.: Lund 14760,
Postgirokonto 27 11 04, Erevna, Lund. Pren.-avg. 5:- kr.

Med detta nummer följer som bilaga ett inbetalningskort.